

PHÂN TÍCH TINH THẦN LẠC QUAN CỦA BÁC HỒ TRONG BÀI TỨC CẢNH PÁC BÓ

1. Cảm nhận về tinh thần lạc quan của Bác

Sau bao nhiêu năm bôn ba tìm đường cứu nước, chủ tịch Hồ Chí Minh bí mật về nước để trực tiếp lãnh đạo cách mạng Việt Nam. Là một nhân vật lịch sử lỗi lạc của dân tộc, là nhà thơ, nhà danh nhân văn hóa. Cuộc đời thơ ca của Bác luôn song hành với cuộc đời chính trị. Trong những năm gian khổ ở cuộc kháng chiến chống Pháp, làm việc trong hoàn cảnh hết sức thiếu thốn, ở hang Pác Bó, bàn làm việc chông chênh bên suối Lê - nin. Bác đã viết những bài thơ ngấm vào máu thịt của người dân Việt Nam. Bài thơ Tức cảnh Pác Bó đã diễn tả được phong thái ung dung, tinh thần lạc quan yêu đời, "thú lâm tuyền" khoáng đạt, tươi sáng của Bác.

Bài thơ đã đồng hành cùng thời gian, vượt qua hành trình hơn 70 mùa xuân. Giờ đây bài thơ như một chứng tích lịch sử của cách mạng Việt Nam. Qua đó, còn cho chúng ta thấy phong thái ung dung tự tại, tinh thần lạc quan cách mạng của người chiến sĩ cộng sản vĩ đại Hồ Chí Minh về những năm tháng hoạt động bí mật, đầy gian khổ vì sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc.

Trong ba câu đầu của bài thơ, Bác nhắc đến điều kiện ở - ăn - làm việc của mình, ở và ăn là hai nhu cầu tất yếu của con người. Và riêng với Hồ Chí Minh, khi nói đến đời sống sinh hoạt của mình, Người luôn đề cập thêm vấn đề công việc. Ấy bởi Bác là người luôn luôn làm việc, suốt đời làm việc, suốt đời lo cho dân, cho nước. Với Hồ Chí Minh, làm việc như một nhu cầu tất yếu, một bản năng. Điều đó cho thấy tấm lòng dành cho dân, cho nước của Bác vĩ đại nhường nào!

Nơi thâm sơn cùng cốc ấy, Người ở - ăn - làm việc như thế nào? "Sáng ra bờ suối tối vào hang", câu thơ cho biết không gian sống của Bác là không gian núi rừng hoang sơ, dân dã: suối, hang. Không phải là tòa biệt thự đồ sộ, không phải là giương ầm, đệm êm dù Bác đang là một yếu nhân của cuộc cách mạng giải phóng dân tộc. Trong hoàn cảnh khắc nghiệt, gian lao của đất nước, Người sẵn sàng sẻ chia thiếu thốn. Câu thơ có sự đối xứng nhịp nhàng: "sáng" - "tối", "suối" - "hang", "ra" - "vào". Không gian và thời gian khép lại câu thơ đầy bóng tối: "tối", "vào", "hang". Điều đó đã nhấn mạnh những gian khổ trong điều kiện ở của Bác. Chẳng những vậy, điều kiện ăn uống của Bác cũng rất hạn chế: "Cháo bẹ rau măng vẫn sẵn sàng". "Cháo bẹ" là cháo ngô, loại thức ăn đạm bạc thường ngày của đồng bào dân tộc Việt Bắc. "Rau măng" cũng vậy. Nhà thơ Phạm Tiến Duật từng viết "Hết rau rồi em có lấy măng không?", nghĩa là măng còn đạm bạc hơn cả rau rừng (vốn đã bị coi là đạm bạc rồi!). Nhưng dầu thiếu thốn, gian khổ đến vậy, Người "vẫn sẵn sàng" cho công việc cách mạng, phục vụ cho lợi ích của nước, của dân.

Thực chất việc "dịch" của Bác là tìm tòi, sáng tạo để tìm ra con đường riêng cho cách mạng Việt Nam và nối kết cách mạng Việt Nam với cách mạng thế giới. Và vì thế, tuy đời sống vật chất đầy khó khăn, thiếu thốn nhưng với Người: "Cuộc đời cách mạng thật là sang". Câu thơ ngụ một nét cười hóm hỉnh đầy lạc quan của người chiến sĩ cách mạng.

Tức cảnh Pác Bó là bài thơ giản dị pha lẫn giọng vui đùa, hóm hỉnh. Qua bài thơ, ta thấy được tư thế ung dung của Hồ Chí Minh trong hoàn cảnh cuộc sống cách mạng nhiều khó khăn gian khổ. Mặt khác, bài thơ cũng cho thấy sự gắn bó sâu sắc giữa tâm hồn nhà thơ với thiên nhiên, quê hương, đất nước.

2. Suy nghĩ của em về thái độ sống lạc quan của Bác

Nhắc đến Bác Hồ là nhắc đến người lãnh đạo thiên tài của Cách mạng Việt Nam, danh nhân văn hóa thế giới. Nhưng nhắc đến Bác, còn là nhắc đến một lối sống thanh bạch, khiêm nhường, suốt đời chỉ chăm lo đến sự nghiệp cách mạng của đất nước. Điều đó được thể hiện rất rõ qua bài thơ “Tức cảnh Pác Bó”:

*“Sáng ra bờ suối tối vào hang
Cháo bẹ rau măng vẫn sẵn sàng
Bàn đá chông chênh dịch sử Đảng
Cuộc đời cách mạng thật là sang”*

Sau bao nhiêu năm bôn ba tìm đường cứu nước, chủ tịch Hồ Chí Minh bí mật về nước để trực tiếp lãnh đạo cách mạng Việt Nam. Là một nhân vật lịch sử lỗi lạc của dân tộc, là nhà thơ, nhà danh nhân văn hóa. Cuộc đời thơ ca của Bác luôn song hành với cuộc đời chính trị. Trong những năm gian khổ ở cuộc kháng chiến chống Pháp, làm việc trong hoàn cảnh hết sức thiếu thốn, ở hang Pác Pó, bàn làm việc chông chênh bên suối Lê - Nin. Bác đã viết những bài thơ ngấm vào máu thịt của người dân Việt Nam. Bài thơ Tức cảnh Pác Pó đã diễn tả được phong thái ung dung, tinh thần lạc quan yêu đời, “thú lâm tuyền” khoáng đạt, tươi sáng của Bác.

Trong cuộc sống đầy gian khổ ấy, tinh thần là một thứ vô cùng quan trọng. Thú lâm tuyền là cách chơi vui thú, tao nhã của Bác trong rừng xanh núi đỏ, lâm tuyền là rừng núi và khe suối nước chảy, thú vui của Bác là yêu thiên nhiên, yêu rừng Pác Bó, cỏ cây hoa lá chim muông và cả cái tiếng nước róc rách dưới khe cũng nên thơ hữu tình trong thơ tức cảnh của Người.

Ngay ở những câu thơ đầu Bác đã mở ra trước mắt người đọc một nếp sống sinh hoạt rất đều đặn, nhịp nhàng nhưng một đặc điểm là tất cả đều gắn liền với thiên nhiên. Chúng ta đã thấy được một bức tranh thiên nhiên sinh động cuộc sống thường ngày của Bác ở nơi núi rừng thiếu thốn trăm bề, Bác chỉ ăn những thứ sẵn có của núi rừng: cháo bẹ, rau măng. Dù khó khăn là vậy nhưng Bác vẫn luôn hài lòng, chấp nhận, sẵn sàng vượt lên khó khăn trắc trở. Khó khăn gian khổ tới đâu cũng không bao giờ có thể làm nhụt đi tinh thần ý chí của Bác cũng như của cả dân tộc ta.

Núi rừng cho Bác rau măng để ăn, lại sẵn có cho Người nào bàn, nào ghế đá làm việc. Nhưng câu thơ cũng lại rất “sang”, nó làm nổi bật lên hình tượng người lãnh tụ cách mạng. Người dịch sử Đảng để giảng dạy, đào tạo cán bộ cách mạng cho phong trào. “Bàn đá chông chênh”, ba thanh bằng nhẹ nhõm, đối sánh với dịch sử Đảng toàn thanh trắc làm nên giọng thơ khỏe chắc, gân guốc: cái bàn chông chênh nhưng lại chắc chắn.

Câu thơ vừa thực vừa lớn lao và cổ kính như tứ tuyệt cổ điển. Thơ tứ tuyệt của Bác thường khắc họa nhân vật trữ tình: đó là nhà thơ. Ở câu thơ thứ ba, để tạo đà chuyển sang câu kết trực tiếp bộc lộ cảm xúc. Đó là một kết cấu hợp lí.

Chỉ một chữ “sang” được nhấn mạnh bởi từ cảm thán “thật là” đối lập với con suối, cái hang, cháo bẹ, rau măng, bàn đá chông chênh, tác giả làm tăng sự khẳng định dứt khoát cuộc sống này hơn hẳn các cuộc sống khác trên đời. Bởi vì đó là cuộc đời cách mạng, là niềm vui vô hạn của người chiến sĩ yêu nước vĩ đại sau ba mươi năm xa. nước nay được sông giữa lòng đất nước yêu dấu; là niềm vui lớn lao khi Người biết thời cơ cứu nước đã tới gần.

Bác Hồ sáng tác bài thơ Tức cảnh Pác Bó khi người sống và làm việc tại hang Pác Bó ở tỉnh Cao Bằng trong thời gian đầu mới trở về nước xây dựng lực lượng cách mạng. Bài thơ diễn tả niềm vui thú chân thực của nhà thơ trong những ngày gian khổ ở Pác Bó. Qua đó làm toát lên vẻ đẹp tâm hồn của Bác: vừa là một chiến sĩ say mê cách mạng vừa như một ẩn sĩ ung dung, tự tại, sống hòa mình với thiên nhiên rộng lớn.

3. Phân tích tinh thần lạc quan của Hồ Chí Minh

Một con người dù “bị trói chân tay” vẫn cảm nhận được “chim ca rộn núi, hương bay ngát rừng” chắc chắn phải có tâm hồn nhạy cảm và phong phú trước vẻ đẹp của thiên nhiên. Chỉ có điều, ở bài thơ Tức cảnh Pác Bó, yêu cầu của nhiệm vụ cách mạng đã được Bác đặt cao hơn mà thôi.

Câu thơ thứ nhất có một số người muốn sửa lại thành “Tối ra bờ suối, sáng vào hang”. Họ cho rằng viết như thế mới phù hợp với tình hình bí mật của cách mạng lúc bấy giờ. Nghệ thuật là sự phản ánh hiện thực qua lăng kính chủ quan của người nghệ sĩ. Thơ ca đòi hỏi phải bắt rễ sâu vào đời sống song không có nghĩa là sao chép lại y nguyên thực tế ấy. Nếu đảo lại vị trí của hai từ chỉ thời gian, câu thơ sẽ chỉ dừng lại ở mức độ làm tư liệu lịch sử. Chính cái hành động “tối vào hang”, “sáng ra bờ suối” mới thể hiện được đặc trưng luôn hướng ra ánh sáng, sự sống, tương lai của hình tượng thơ Bác. Đó chẳng phải là niềm tin, là tinh thần lạc quan cách mạng hay sao?

Câu thơ thứ hai vẫn tiếp tục mạch cảm xúc đó, nhưng có thêm nét vui đùa: “Cháo bẹ rau măng vẫn sẵn sàng”. Lương thực, thực phẩm ở đây thật đầy đủ, đầy đủ tới mức dư thừa, luôn có sẵn. Có người hiểu ý câu thơ này là dù phải ăn cháo bẹ, rau măng rất khổ nhưng tinh thần vẫn sẵn sàng. Hiểu như vậy không sai về ngữ pháp nhưng không phù hợp với tinh thần chung, giọng điệu chung (đùa vui, thoải mái) của bài thơ, cũng tức là không phù hợp với mạch cảm xúc của tác giả.

Những vần thơ mộc mạc, nhẹ nhàng ấy, luôn nằm trong những vần thơ của Bác. Bác cho chúng ta thấy vẻ đẹp của người chiến sĩ cách mạng. Bên bờ suối Lê-nin nước chảy róc rách, cạnh đó là chiếc bàn đá và quyển sách, hình ảnh Bác Hồ hiện lên như một yếu tố quan trọng đưa bức tranh thiên nhiên tươi đẹp ấy từ tĩnh sang động. “Thú lâm tuyền” của Bác được thể hiện rõ nhất ở câu này. Dù hoàn cảnh ở thực tại có khó khăn trắc trở nhưng dường như không thể cản được việc lớn của Bác, từ đó ta càng thấy rõ hơn tinh thần lạc quan, phong thái ung dung, tình yêu thiên nhiên luôn tiềm tàng trong con người của Bác.

Và điều kiện làm việc của Người cũng không tránh khỏi những thiếu thốn “bàn đá chông chênh dịch sử Đảng”. Từ “chông chênh” là từ láy chỉ tư thế không vững chãi, ở vị trí bấp bênh. Hình ảnh “bàn đá chông chênh” vừa gợi sự gian khổ của điều kiện làm việc vừa gợi tình thế gian nan của sự nghiệp cách mạng nước nhà. Hình ảnh Bác Hồ đêm chiêu làm việc bên một “bàn đá chông chênh” gợi bao niềm cảm động trong lòng độc giả. Nhưng Bác không để cảm hứng bài thơ xuôi theo cảm xúc ủy mị, yếu ớt của sự thiếu thốn, gian khổ. Câu thơ hợp của bài tứ tuyệt thật độc đáo

Câu thơ cuối như một lời tự nhận xét của Bác về cuộc đời cách mạng của mình. Câu thơ gợi cho người đọc nhiều suy nghĩ. Làm cách mạng có gian truân, khổ cực nhưng đối với Bác nó lại thật là sang. Sang của Bác ở đây không nói về vật chất chỗ ăn chỗ ở, làm việc mà cái Bác muốn nói đến là sang về mặt tinh thần. Được hoạt động cách mạng để cứu nước là niềm vui lớn với Bác, niềm vui không thể mua được. Những tinh thần ấy có được, là nhờ lòng yêu nước thương dân nồng nàn của Bác, mong mỗi cuộc sống yên bình, ấm no hạnh phúc cho con dân cả nước.

Bài thơ với cách viết hóm hỉnh, nghệ thuật đối từ bài thơ Tức cảnh Pác Bó đã cho chúng ta thấy được thú lâm tuyền của Bác thật khoáng đạt, đó là tinh thần lạc quan, tình yêu nước sâu nặng và sự căm thù giặc, tất cả đều chứa đựng trong người Bác. Bác vĩ đại, về tất cả mọi mặt.